

Kirkeordning etter 2013

Et refleksjonsdokument fra Kirkerådet

5. Noen tema som angår kirkens ordning

Som innledning til spørsmålsstillingene trekkes det her fram noen utvalgte tema og problemstillinger.

Lokal organisering

Etter kirkeloven er det i dag to lovfestede organer for soknet, menighetsrådet og kirkelig fellesråd. Der det er flere sokn i kommunen er kirkelig fellesråd et obligatorisk samarbeidsorgan for soknene. I kommuner med ett sokn har menighetsrådet også fellesrådsfunksjonene. Dette organet har myndighet til å fatte beslutninger i økonomiske og administrative spørsmål, jf. kirkelovens § 14. Menighetsrådet har beslutningsmyndighet i spørsmål som har med det kristelige liv i soknet å gjøre, jf. kirkelovens § 9, og er soknets primære organ.

Kirkelig fellesråd har to funksjoner på vegne av soknet: både å være organ for hvert enkelt sokn

og å være samarbeidsorgan for alle soknene innen kommunen. Alle menighetsråd er derfor representert i fellesrådet. Kirkelig fellesråd skal ivareta administrative og økonomiske oppgaver på vegne av soknet, ivareta soknenes interesser overfor kommunen og har ansvaret for kirkene, kirkegårdene og som arbeidsgiver for soknets tilsatte.

I dagens ordning opptrer både fellesråd og menighetsråd på vegne av soknet.

En alternativ lokal organisering kan være at soknet har ett primært styringsorgan, menighetsrådet, som i utgangspunktet kan forvalte all myndighet på vegne av soknet. Der soknet ikke er i stand til å ivareta soknets oppgaver på egen hånd, må soknet søke samarbeid med andre sokn om oppgaveløsning og forvaltning. Soknene kan da velge å etablere et samarbeidsorgan (samme funksjon som dagens fellesråd) for å ivareta det man skal samarbeide om. Her kan soknene i fellesskap komme fram til hvilke samarbeidsenheter som er mest hensiktsmessig ut fra en lokal vurdering, eventuelt etter kriterier fastsatt i en kirkeordning. Enten kirkeordningen

fastsetter om det skal være to organer for soknet, eller om soknene selv skal bestemme dette, aktualiserer dette følgende spørsmål: hvilken myndighet og hvilke oppgaver bør ligge i den enkelte menighet (det vil si hos menighetsrådet) og hva bør/kan ivaretas av et samarbeidsorgan for flere sokn?

Et annet alternativ kan være å vurdere endring av soknestørrelser for å legge til rette for større og mer robuste lokale enheter for eksempel relatert til et visst antall ansatte eller et bestemt ressursnivå. Hva som er «robust» og hvilke kriterier som kan regulere størrelse på sokn er viktige spørsmål. Det er til nå ikke utarbeidet kriterier for soknestørrelser og det er store variasjoner mellom soknene i dag.

Et utviklingsarbeid som har pågått de senere årene er organisert samarbeid og sammenslåing av fellesråd. En rekke steder har en gjennom økt samarbeid lyktes i å styrke fellesrådets oppgaveløsning, bedre kvalitet i tjenester og fått en mer robust organisering. Et eksempel på sammenslåing av fire fellesråd finner vi i Midtre Namdal prosti i Nidaros.

Menighetens forhold til kommune og lokalsamfunn

Dette heftet legger til grunn en finansiering av kirken over kommune- og statsbudsjett i tråd med dagens lovgivning. Hvordan kirken finansieres vil kunne ha stor innvirkning på organisering, men det legges ikke opp til endring av dette nå.

Norske menigheter er nært knyttet til lokalsamfunnet, og den lokale kirken har en spesiell plass i mange menneskers liv. Norske kommuner er pålagt ved lov å finansiere Den norske kirke lokalt. Det er kommunale bevilgninger som sikrer vedlikehold og drift av kirkebygg og den virksomheten som foregår i soknene i kommunen. Disse er ikke basert på beregninger eller nærmere kriterier, men på blant annet fellesrådets og kommunens vurdering av situasjon og behov, kommunens økonomiske situasjon og prioritering av kirkelige formål. Derfor sitter en representant for kommunen i kirkelig fellesråd. Et viktig spørsmål i arbeidet med kirkeordning er hvilken formell kontakt soknene kan ha med kommunen med sikte på å fremme de kirkelige behov forut for kommunal budsjettbehandling. Hvor nødvendig er et organ på kommunenivå for kirken?

Gravferdsvirksomheten gjelder alle - uansett religion og livssyn.

Den lokale kirken har ikke bare *kirkelige* oppgaver. Den har også andre *offentlige* oppgaver, blant annet ansvaret for gravferdsvirksomheten. Dette er virksomhet som gjelder alle borgere – uansett tro, livssyn eller religion. Kirkelig fellesråd har i dag ansvaret for over 2000 gravplasser og over 1000 tilsatte arbeider med gravferdsforvaltning.

Kirker og gravplasser har vært nært knyttet sammen i de tusen årene kristen tro har preget landet. Mange fellesråd har valgt å samarbeide tett med kommunen når det gjelder drift av gravplassene. Mange kirkelige tilsatte har kombinasjonsstillinger knyttet til drift av både kirkebygg og gravplass.

Forholdet mellom kirken og lokalsamfunnet har betydning for hvordan kirken bør organiseres i fremtiden. I kommuner med flere sokn ser kommunene det som naturlig og ønskelig å kunne forholde seg til soknene samlet.

Menighetenes forhold til regionale organer

I dagens kirkelov omtales Prostiråd og Bispedømmeråd som regionale kirkelige organer.

Prostiråd er et frivillig organ som menighetsrådene i et prosti kan opprette for å behandle saker som er felles for prostiet, jf. kirkeloven § 22.

I dag leder prosten prestedtjenesten innen prostiet og det finnes 106 prostier i Den norske kirke. Utredningen «Kjent inventar i nytt hus» (2011) gikk inn for å utvikle prostiene til et fremtidig forvaltningsnivå.

Bispedømmerådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i menighetene, og det skal fremme samarbeidet mellom de enkelte menighetsråd og andre lokale arbeidsgrupper innen bispedømmet (kirkeloven § 23).

Bispedømmerådet tilsetter i dag prester og fordeler statlige tilskudd til blant annet særskilte stillinger (diakoner og kateketer). Bispedømmerådet gjør også vedtak om sammenslåing eller regulering av sokn og er godkjennings- og klageinstans for en del saker innen kirkelig forvaltning. I tillegg kommer oppgaver knyttet til biskopens tjeneste.

Kirkemøtet gikk i 2005, sak KM 8/05, inn for at «en fremtidig kirkeordning bør ha tre forvaltningsnivåer med demokratisk valgte organer». Kirkemøtet ba videre om at det blir utformet et organ på mellomnivået som skal «balansere den lokale tilhørighet med mulighet for strategisk samordning og forvaltningsmessig kompetanse». En viktig vurdering vil være hvilket organ dette skal være og hvilke oppgaver det regionale organ skal ha i Den norske kirke.

Menighetenes forhold til Kirkemøtet

Utviklingen i forholdet mellom stat og kirke aktualiserer spørsmålet om de sentrale kirkelige organenes oppgaver og rolle. Hva skal være Den norske kirkes oppgaver på nasjonalt nivå? Hvordan kan Kirkemøtet best støtte menighetenes arbeid? Kirkemøtet fastsetter i dag blant annet liturgier og retningsgivende planer for diakoni, undervisning, kirkemusikk og økumenikk. Kirkemøtet fastsetter også kvalifikasjonskrav og tjenesteordninger for særskilte stillinger.

I dag er også kirkedepartementet en del av et nasjonalt kirkestyre. Når relasjonen mellom stat og kirke endres vil oppgaver og myndighet som tidligere har ligget i

KIRKEMØTETS MEDLEMMER 2012 - 2015											
OSLO	BORG	HAMAR	TUNSBERG	ÅGER OG TELEMARK	STAVANGER	BJØRVIN	MØRE	NIDAROS	SET-DALOGRAVD	NOVE-DALOGRAVD	
LIRPOLKAREPRESENTANTEN, VALGT EITEN DERKATE AV KIRKEMØLSMENN, ELLER AV MEDLEMMENE I MENIGHETSRADENE											
[Grid of 120 member portraits]											
LENE KIRKELIG TILVAKTENS REPRESENTANT											
[Grid of 12 member portraits]											
PRESTENES REPRESENTANT											
[Grid of 12 member portraits]											
BISKOPEN											
[Grid of 12 member portraits]											
DANSKISK, SEPP.,											
[Grid of 12 member portraits]											
SANISKE REPRESENTANT											
[Grid of 12 member portraits]											

55 av de 77 lekfolks-delegatene til Kirkemøtet/ bispedømmerådene ble valgt direkte av kirkemedlemmene ved Kirkevalget i september 2011.

*Menighetsrådet i Strusshamn
menighet på Askøy.*

kirkedepartementet overføres til kirkelige organer, ved Kirkemøte og Kirkeråd.

Fram til i dag har Kirkemøtets myndighet dels vært fastlagt i kirke-loven, dels i delegasjon fra Kongens myndighetsområde, for eksempel myndighet til å fastsette liturgier. Samtidig henter Kirkemøtet også myndighet fra menighetene og medlemmene gjennom valgene.

Et av spørsmålene framover vil være i hvor stor grad menighetene gjennom valgordninger skal ha innflytelse på beslutninger som fattes i Kirkemøtet og hvilken myndighet Kirkemøtet skal ha for arbeid i soknene.

Embete og råd

Den norske kirke har en organisering med fordeling av myndighet mellom de som har ansvar for Ord og sakrament (embete/prestene) og folkevalgte rådsorganer der også prestene og biskopene er representert.

Forståelsen av «embete og råd-modellen» ble utformet av Kirkemøtet i 1984 og 1988. Modellen kan karakteriseres ved stikkordene *selvstendighet* og *samvirke*.

- Siden prestatjenestens virksomhet og de valgte organers virksomhet i dag er to *selvstendige* virksomheter, arbeider de *selvstendig* på grunnlag av hvert sitt mandat og oppgave. Det er en uttalt målsetting at disse to virksomhetene skal samarbeide – og begrepet *samvirke* kan brukes om dette samarbeidet. (Nåværende kirkeordning bruker begrepet «samordning»).
- Siden prestene og biskopene er medlemmer av folkevalgte organer, består de folkevalgte organ av den

kompetanse som lekfolk, prester og tilsatte til sammen representerer. Om dette samarbeidet innen de valgte organer bruker Kirkemøtet i 1984 og 1988 begrepet *samvirke*. Dette er altså et *samvirke* om de oppgaver de valgte organer er tillagt.

Kirkelig styring og lederskap fremstår altså i et *samvirke* mellom dem som representerer menighetens leke medlemmer og dem som er ordinert til tjenesten med Ord og sakrament.

Kirkemøtet mener at *samvirket* mellom embete og råd må ivaretas i en fremtidig ordning hvor prester og andre tilsatte har felles arbeidsgiver. Dette gir noen utfordringer. Ett spørsmål er hvordan tjenesten med Ord og sakrament skal ivaretas i en ny kirkeordning: skal kirkeordningen fortsatt legges til rette for et selvstendig ansvar for prestatjenesten uten at alle sider ved denne tjenesten innordnes i rådene? Eller kan tjenestens selvstendighet sikres innenfor og underlagt et kirkelig demokratisk styresett ved rådene?

Ledelse

Løsningen av kirkens oppgaver krever ledelse. Nåværende kirkeordning har en todelt ledelse. Det følger av at virksomheten er todelt.

- Tjenesten med Ord og sakrament (prestatjenesten) utgjør en selvstendig virksomhet. Biskopen leder prestatjenesten i bispedømmet, prosten leder prestatjenesten i prostiet og soknepresten leder prestatjenesten i soknene. Tjenesten med Ord og

sakrament kan ikke avgrenses til å gjelde ledelse innenfor *en del av* organisasjonen. Tjenesten innebærer også en selvstendig ledelse i *hele* kirken begrunnet i tjenestens karakter. Dette formuleres slik i tjenesteordning for menighetsprester: *I forvaltningen av Ord og sakrament utøver alle menighetsprester et pastoralt lederansvar og bidrar til strategisk og åndelig ledelse i og av menigheten.* Tilsvarende kan uttrykkes om prostens ledelse regionalt og biskopens lederskap i bispedømmet og på landsbasis.

- De valgte kirkelige organer utgjør *også* en selvstendig virksomhet og utøver kirkelig lederskap i kraft av sitt mandat. Prest og biskop er medlem av organet (jf. omtalen ovenfor om Embete og råd). Daglig ledelse ivaretas av daglig leder på vegne av vedkommende styringsorgan – slik det er vanlig i en organisasjon. Daglig leder har overordnet faglig og administrativt ansvar for de tilsatte.

Grunnleggende spørsmål i den lokale kirke vil være: Hvilken form for ledelse trenger menigheten? Hvem leder hva og hvor mange ledere trenger vi? Hvordan kan ledelse føre til «*en dynamisk videreutvikling av kirkens liv*» og «*medlemmenes engasjement og deltagelse*» – slik Kirkemøtet 2007 formulerte det (sak KM 8/07, pkt. 11 og 12)? Dette aktualiserer både *hvem* som leder og *hvordan* det ledes.

Ledelse i dag utøves på flere områder:

- menighetsrådet som leder av kristelig virksomhet i soknet og kirkelig fellesråd som kirkelig samarbeidsorgan for soknene (kirkeovens §§ 9 og 14),
- kateketen som «leder av menighetens undervisningstjeneste med ansvar for å rekruttere, utruste og veilede frivillige medarbeidere» (tjenesteordningens § 2),
- diakonen som «leder av menighetens diakonitjeneste med ansvar for å rekruttere, utruste og veilede frivillige medarbeidere» (tjenesteordningens § 2),
- kirkemusikeren som «leder av menighetens kirkemusikalske virksomhet med ansvar for å forvalte og gjøre levende tradisjonelle og nye kirkemusikalske verdier ...» (tjenesteordningens § 2),
- menighetspresten som «i forvaltningen av Ord og sakrament utøver ... et pastoralt lederansvar og bidrar

En hovedutfordring i kirkelig ledelse er forholdet mellom valgte organers ledelse og den ledelse som følger av prestatjenesten.

til strategisk og åndelig ledelse i og av menigheten» (tjenesteordningens § 10),

- kirke-/menighetsforvalter som daglig leder for menighetens virksomhet,
- kirkevergen som arbeidsgiver for ansatte i soknet/soknene, med ansvar for budsjettprosesser, vedlikehold av kirkebygg, gravferdsvirksomhet og andre oppgaver lagt til fellesrådet.

En hovedutfordring i kirkelig ledelse vil også være forholdet mellom valgte organers ledelse og den ledelse som følger av tjenesten med ord og sakrament. Dette besvares ikke med et *enten – eller*, men snarere *både – og*. Grunnlovsendringene vil særlig aktualisere følgende utfordring: skal prestatjenesten og de valgte organer fortsatt være to selvstendige virksomheter, eller skal disse avvikles og erstattes av én virksomhet?

Tilsyn

Kirkeordningen inneholder i dag både

- et *kongregasjonalistisk* element som vektlegger den enkelte menighets selvstendighet,
- et *synodalt* element som vektlegger at valgte utsendinger utgjør et kirkemøte og representerer hele kirkesamfunnet og
- et *episkopalt* element som gjelder det kirkelige tilsynsembete eller biskop.

Vår kirkeordning er et uttrykk for balansen mellom disse elementene.

Biskopens tilsynsmyndighet er en viktig del av kirkens ordning. Tilsyn er i kirkeordningen definert slik i tjenesteordning for biskoper § 1:

Biskopen skal gjennom forkynnelse og sakramentforvaltning ta vare på den apostoliske lære etter Guds ord og vår kirkes bekjennelse, fremme og bevare enheten i Guds kirke og rettlede og oppmuntre bispedømmets menigheter, kirkelig tilsatte og øvrige medarbeidere. For å ivareta dette tilsynsansvar kan biskopen gi råd og veiledning, og også gi bindende pålegg vedrørende presters og andre kirkelig tilsattes tjenesteutøvelse.

Biskopen ser til at prestene forvalter sakramentene, forkynner og selv lever i overensstemmelse med den kristne tro, slik den er uttrykt i vår kirkes bekjennelse og ordninger, og at også andre som er vigslet til tjeneste i kirken virker og lever i samsvar med vigslingens formaning og løfte.

Biskopen fører tilsyn med at de kirkelige råd i bispedømmet utfører sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære.

I tillegg til å utøve tilsyn, fastsetter tjenesteordningens § 2 at biskopen også har arbeidsgiverfunksjoner overfor prestene:

Biskopen er den øverste leder av prestetjenesten i bispedømmet...

Som følge av at bispedømmerådet er tillagt ansvaret for å tilsette prester, har biskopen også en viktig funksjon ved tilsetting av prester. Grunnen til dette er at biskopen *både* er medlem av bispedømmerådet *og* at bispedømmerådet ikke er vedtaksfør uten at biskopen er til stede.

Tilsynet er hjemlet i tjenesteordning for biskoper § 1. Her omtales blant annet:

- biskopens teologiske grunnlag,
- at tilsynet skal innrettes mot hele kirken,
- at tilsynet er både en arbeidsform og en særskilt myndighet.

Biskopene skal også godkjenne lokale trosopplæringsplaner og vurdere dem i relasjon til nasjonalt vedtatt plan.

Et viktig hensyn i kirkeordningen vil være å legge forholdene til rette for biskopens utøvelse av tilsyn. Det er redegjort for dette i utredningen *Kjent inventar i nytt hus. Hefte 2*. Alle spørsmål som der er drøftet, tas ikke opp i denne omgang. Utformingen av biskopens tilsynsansvar slik det i dag står i gjeldende tjenesteordning, er heller ikke noe som skal drøftes her. Men *ett spørsmål* vil det være viktig å få tilbakemelding på, og det er hvorvidt biskopens tilsynsmyndighet skal kombineres med arbeidsgiverfunksjoner. I dag fører biskopen tilsyn med

alle tilsatte i vigslede stillinger, men det er kun overfor prestene biskopen er arbeidsgiver.

Kirkelig ansatte og kirken som arbeidsgiver

De viktigste arbeidsgiverfunksjonene er ansvaret med å lede, fordele arbeid, kontrollere, rett til å tilsette og si opp arbeidstakere, oppfølging av arbeidstid og arbeidsmiljø med videre.

Kirkemøtet gikk i 2005 inn for at det skal være et felles arbeidsgiveransvar i en framtidig kirkeordning.

Siden Den norske kirke i dag er bygget opp med to selvstendige virksomheter – prestetjenestens og valgte organers virksomhet – er det også to typer arbeidsgivere, det som i kirken kalles *de to arbeidsgiverlinjene*:

1. *Staten* er arbeidsgiver for prestene (og de tilsatte i de kirkelige organene regionalt og sentralt). Tilsettingsmyndigheten for prestene er lagt til bispedømmerådet i egenskap av regionalt statsorgan. Biskopen leder prestetjenesten i egenskap av statlig

embetsmann. Arbeidsgiveransvaret utøves på basis av *statlig* hovedavtale og tariffavtale.

2. *Kirkelig fellesråd* (eller menighetsrådet) er arbeidsgiver for soknets tilsatte. Tilsettingsmyndighet er lagt til kirkelig fellesråd som organ for rettssubjektet soknet. Kirkevergen leder på vegne av kirkelig fellesråd. De tilsatte skal utføre enten oppgaver som er tillagt menighetsrådet (kirkelovens § 9) eller kirkelig fellesråd (kirkelovens § 14). Arbeidsgiveransvaret utøves på basis av *kirkelig* hovedavtale og hovedtariffavtale. Disse inngås i dag i medhold av kirkelovens § 34 av KA – Kirkelig interesse- og arbeidsgiverorganisasjon på vegne av soknet.

Dersom et felles arbeidsgiveransvar skal innføres, må det etableres nye ordninger. Dette reiser en rekke problemstillinger: på hvilket nivå i kirkeorganisasjonen skal et felles arbeidsgiveransvar ivaretas? Skal tilsettingsmyndighet for ulike grupper ansatte i kirken ivaretas av annet organ enn det som ivaretar arbeidsgiveransvaret?